

Römischen Kayfers/alle Ihre Kayf. Maj. Confederirte vnd Adherenten/Insonderheit der Catholische König von Hispanien das Haus Oesterreich/der König in Engelland/der König in Pohlen des h. Röm. Reichs Churfürsten/ Stände mit der ganzen des Reichs Adelschaft libera & immediata/ die Hansee Städte/der König vnd die Reiche Dänemark vnd Norwegen mit den zugehörigen Provinzen wie auch das Herzogthumb Schleswig/ der Herzog von Lothringen alle Fürsten vnd Republiken in Italien vnd die Confederirte Statum Nieder: vnd Schweizerland Graupünden vnd der Fürst aus Siebenbürgen.

Von Seiten der Durchläuchtigsten Königin vnd des Reichs Schweden/alle dero Confederirte vnd Adherenten insonderheit der Allchristlichste König von Frankreich die Churfürsten/Fürsten Stände mit gesambter Adelschaft des Reichs wie obgemeldet/ vnd die Städte/gleichfalls auch der König von Engelland/der König vnd die Reiche Dänemark vnd Norwegen mit anliegenden Provinzen wie auch das Herzogthumb Schleswig/der König in Pohlen/der König vnd das Reich Portugal/der Großfürst aus der Moscow/ die Republik von Venedig vnd der Fürst von Siebenbürgen.

Su a l e r dieser vnd eines jeden insonderheit besserer Befestigung vnd Glauben/ haben dieses gegenwertige Instrumentum Pacis/ so wol die Kayserl. als Königl. Schwedische auch der Churfürsten/ Fürsten vnd Stände des Reichs Bevollmächtigte vnd Legaten anwesend/ vnd mit eigenen Händen vnd püttschafften befestigt vnd versiegelt. Obnabrag in Weiphalen die --- Menste --- Anno 1648.

Nachdem dieses Instrument auff obengeschriebene Weise verlesen/ vnd da nach von der Schwedischen Gesandtschaft/ so wol den Kayserlichen Herren plenipotentiar: en/ als auch dem Chur: Wäinischen Directorio überreicht worden/ so haben sie bey hier unten gestanden Declarationen/ einander die rechte Hand zu festhaltung dessen/ was verglichen worden/ beiderley/ so wol die Herren Kayserl. als auch die Herren Schwedische Bevollmächtigte/ gegeben/ worbey mit Glück wünschsen vnd Stolocken/ die Ständen grosser Anzahl versammelt vnd gegenwärtig gewesen.

I. Es erklären die Herren Schwedische Gesandten/ wie sie auch öfter mündlich sich erkläret haben/ daß alles dasjenige/ was in dem Instrumento Pacis/ den 27. Jul. 6. Augusti Anno 1648. zwischen den Herren Kayserl. vnd Schwedischen Bevollmächtigten enthalten/ in Gegenwart der Ständen verlesen vnd beyderseits approbiret worden/ nicht anders als für eingegangen/ sol verstanden werden/ als wann die Tractaten mit der Französischen Kron geschlossen/ vnd zu einer Zeit mit den Schwedischen Tractaten unterschrieben worden/ vnd auff Ertnerley Weiß der Frieden zwischen dem Kayser vnd der Kron Schweden kan establiert werden/ wann nicht zugleich auch eben derselbe Frieden/ zwischen dem Kayser vnd der Kron Frankreich geschlossen wird.

I. I. Gleich wie auch vorhin offtermahl geschehen/ also erkläret die Durchl. Kön. Majest. Schweden/ Ihre Legation/ daß sie das Instrumentum Pacis/ welches heut diesen 27. Jul. 6. Augusti beyderseits verlesen worden/ für approbiret vnd für eingegangen/ quoad res obnabruggenes haben wolle: modo Celsissima Domina Landgravia Hassiæ, à satisfactione militie Suedice eximatur, hujusq; militie ex aequo & bono satisfiat: Das ist/ wo nur die Durchl. Frau Landgräfin zu Hessen von der Schwedischen militairischen Satisfaction amiret/ vnd deren militie ex aequo & bono genug gethan wird.

E N D.

92. 90

RELATIO
Gloriosissimæ expeditionis, victo-
riosissimi progressus, & faustissimæ pa-
cificationis cum hostibus

Serenissimi & Po-
tentissimi Principis
ac Domini,

Dni. JOANNIS
CASIMIRI,
REGIS POLONIÆ
& SVECIAE, &c. &c.

*****

ANNO M. DC. XLIX.

90. 1649

4
conventui trepidationis intulerit, admoto hostili
exercitu Zamoscio, illudq; obsidente minime o-
pus est ad præsens recedere. Itaq; illud memora-
verim, quod vel ipsa fama, quasi jam electi Regis
JOANNIS CASIMIRI tatum potuerit, quod
tam ingentes hostiles exercitus relicto Zamo-
scio ad suas sedes remigrare coegerit, atq; Rem-
publicam ab interitu (si hostis Vistulam transire
voluisset) liberaverit. Nimum hæc omnia, quia
anno præterito Orbi Christiano nota sunt, nova
narratione non egent, & rapit in sui admirat o-
nem animum, cum singularis & extraordinaria
Dei providentia, quâ hoc anno res Polonicas
fovit, tum ingens animus & Spiritus Regis JO-
ANNIS CASIMIRI, quo rebus tam dubijs,
& summis Regni periculis commissorum sibi
à DEO populorum & Dominiorum defensio-
nem suscepit. Utrumq; enim hoc tacere pecca-
re esset in Deum impietate, & in unctum ejus
ingratitude. Optimæ spei, in quam nos erexit
tam faustum initium Regni JOANNIS CA-
SIMIRI, successerunt Comitia felices ejus Co-
rona-

5
ronationis, in quibus cum orarent Ordines, ut si
commisio Pacificatoria ex voto non succede-
ret, ipse Rex in hostem ire vellet, Regiamq; Ma-
jestatem opponeret, quamvis intelligebat, nō sa-
tis ab Ordinibus provisum esse securitati Rei-
publicæ, neq; ea decreta subsidia, quæ tam in-
genti bello agendo sufficerent, magno tamen &
imperterritio animo hanc in se provinciam susce-
pit, omnem suam auctoritatem, etiam apud ex-
teros, ad hoc unum conferendo. Bellum itaq;
ab hinc præparare non destitit, præfectis inte-
rim exercitui tribus Ducibus pari potestate, qui
imperata Regis exequerentur, quæcunq; illis per
intervalla Georgius Comes à Teczyn Oslo-
linski Sacri Romani Imperij Princeps, Supre-
mus Regni Cancellarius, per citissimos nuncios
deferret. Ita consumptum reliquum hyemis,
& magna pars veris. Cum interim jam con-
staret Regi, quid in causa fuerit irritæ commis-
sionis Pereaflaviensis, & unde imponebatur
necessitas Ducibus Regij exercitus, cum rusti-
ca plebe, circa Barum cruento, sed tamen felici

6
Marte decernendi, nempe patuit jam consilium
hostis, tradendi Regni Transylvano, inita cum
eo armorum societate, inquam ut & Moscum
pollicitatione magna parte Provinciarum Rus-
sicarum pertraheret, plurimum idem hostis la-
borabat, sed in hoc potissimum omnes ingenij
sui nervos intenderat, ut omnes, quotquot sunt,
potentissimas Tartarorum Ordas in subsidium
sibi contranos adscisceret. In hoc conatu dum
hostis tempus insumit, usus eâ morâ prudentis-
simo consilio Rex, missisque legationibus for-
midabilem illam cum Transylvano & Moscho
armorum conjunctionem avertit, & appropin-
quante Festo Pentecostes, quod Regij Comis-
sarij Terminum armistitij fecerant, Ducibus
Exercitus sui imperat, ut coadunato exercitu
hostem aggrediantur, neq; tempus rei agendæ
omittant, priusquam hosti subsidia Tartarica
advenirent. Exequuntur Regia imperata Du-
ces, hostem multis in locis ad internecionem cæ-
dunt, præsidia ejus arcibus, Civitatibus deturbât,
easq; in potestatem Regis redigunt: quo tumultu ex-

7
tu excitus Chmielnicius, cûm trecentorum
millium exercitu, ingentibus præterea Tarta-
rorum fultus auxilijs adest. Contraxerant jam
Regij Duces, circa Constantinovum rem con-
tra hostem agentes, omnes ferè eas vires, quæ-
cunq; ex Decreto Comitiali haberi poterant,
verum cum eas hostili potentia impares cerne-
rent, secedendum sibi ad Zbarascensem arcem
putârunt, loco commodo, uti ab eventu patuit,
sitam, ibique castris locatis, eandem vallo, & fos-
sâ muniunt, fixum in animo habentes, duram
potius & arctam, dum nova venirent subsidia,
ferre obsidionem, aut fortiter pugnando occum-
bere, quam turpi fugâ sibi consulere. Interim
Rex convocato Varsoviæ Senatu, animi sui pro-
positum in hostem die Sancto Joanni Baptistæ
sacrâ eundi ei aperit, faustisq; omnium exceptis
acclamationibus edicit. Die verò supradicta, ad-
veniente benedictione à Nuncio Sedis Aposto-
licæ acceptâ ense & vexillo sibi ex altari tradito,
movit Lublinum versus, quod, intra decimam
à profectioe Varsoviensi diem, solemnî milita-
ripom-

8
ri pompa à Nobilitate & multitudine exceptus
ingressus est. Ibi aliquantisper, dum novæ le-
giones convenirent, moratus, fit certior de
de obsesso ad Zbarasium exercitu, quare o-
mni abjectâ morâ, quamvis parvo adhuc exer-
citu, neque comparentibus speratis subsidijs, in-
trepido animo, summâ in auxilio DEI, quam
mente hauserat, fiducia, Lublino decimâ septi-
mâ Julij proficiscitur, & in ipso discessu supra scri-
ptum Regni Cancellarium, exercitus se comi-
tantis Locum-tenentem Generalem constituit.

Sequenti die Crasnostavum ventum, &
omnibus viribus in unum collectis, magnis quo-
tidie itineribus, Rex castra promovebat, excipi-
endo per intervalla hinc & inde advenientes suc-
cursus. Illud unicum Regem anxium faciebat,
quod missi in omnes partes varij exploratores
nihil certi de hoste afferebant, nec ii, qui magno
precio, spreto salutis periculo, penetrandi ad ca-
stra obsessorum emptam operam locabant, re-
vertebantur, nihil omnino ab exercitu obsesso
adlabente notitiæ. Venit tandem Vigesima
tertia

9
tertiâ die à profectioe Lublinensi ad Castra Re-
gia, ad Toporovum sita, vnus strenuus miles, li-
terasq; attulit ab obsessi exercitûs Ducibus, stri-
ctam obsidionem, famem, & aliarum rerû belli-
carum inopiam significâtibus, Regiamq; Maje-
statem, ut opem festinaret, obtestâtibus. Tum ve-
ro jam quam celerrime, & quam proximis itine-
ribus, in subsidiû deplorati propè exercitûs, pro-
perare visum, eâ tamē electâ viâ, quâ adveniētes à
Leopoli cohortes Regem assequi, & commeatus
ab eadē Civitate, reficiendo militi, præsertim pe-
diti, posset suppeditari. Promota itaq; castra ver-
sus Oppidum Bialocamenû, vbi ob injurias coeli
quatrimum consumptum, non sine ingenti Re-
gis solitudine, quod de hoste nihil sciebatur.
Quamvis enim non deerant, qui spreto salutis
periculo, ex castris Regiis excurrendo, interci-
perent captivos, sed quia ex illis nec de potentiâ
hostili, nec de consilio quidquam perfecti intel-
ligi potuit, in eadem de hoste ignorantia, ut an-
te, versabamur. Eâ enim iste rebellis Cosaco-
rum Dux vsus est arte, quod excitis in auxilium
suum

suum ingentibus, neque antea visis Tartaricis copiis, quibus una cum Cosacorum Legionibus conjunctis, Regium exercitum obsederat, ita in officio continuit suum exercitum, ut nullam inde excursionem, tanquam ipse obsidione cingere-
tur, permetteret, sed quicquid Barbari ad usum poscebant, in castra eorum inferri faceret. Progredienti decima tertia Augusti cum exercitu a Zloczewo Regi occurrunt cohortes Palatini Cracoviensis, captivumque Tartarum adducunt, a quo illud tantum exploratum, adesse Chanum Crimensem in exercitu Cosacorum, caeterum quod hosti consilium fuerit, quis exercitus nostri ad Zbaraszium status, nihil certi ab eo intellectum. Progrediebatur nihilominus eo die exercitus, conspicua sane acie, quam Rex ipse alijs etiam diebus, admirantibus vetustissimis militum, solebat instruere, ut in ipso itinere assuesceret miles servare ordines, tenere gradum, ferendi que alijs subsidij modum edisceret.

Hoc ordine cum ea die incessisset Exercitus, Rex inclinante & vesperscente die, medio

dio a Zborovo milliari, sex circiter leucis ab hoste distante loco, castra locat: Crastina die ulterius progressurus, nisi prohibuisset paludosa & limosa apud Zborovvozvia, ob adiacentia utrinque stagna & suo pte ingenio madentem terram, ideoque transitu difficilis. Quamobrem per sequentem diem decimam quartam Augusti ibidem subsistere visum, dum iter instauraretur traducendo commodius exercitui. Interea Rex crastinum Festum Assumptionis in coelos Deiparae, solita pietate praeveniens, sacram synaxim sumpsit, magno totius Exercitus spectantis ad pietatem sensu. Hoc cultu persoluto superis, Rex ad solita belli munia regressus, quid in itinere, quid in praelio, si ad illud ventum foret, agendum esset, cum Cancellario & alijs Senatoribus contulit, & ea quae constituerat, Tribunis militum, Centurionibus, & quorumcunque illa scire interfuit, edici mandavit. Inclinante jam die, incertum quo authore, currebat per castra rumor, hostem in vicinia aliquot locis visum, sensim castris ad re-

repentem, quamobrem mandato Regis Cancellarius Marcum Gdesynium militem, & Centurionem veteranum, imprimis verò peritiâ explorandi de hoste ante omnes celebrem, hocque nomine ab anterioribus Ducibus commendatum laudatumque, additis illi aliquot levioris armaturæ cohortibus, & Centurionibus hâc in re peritis, ire jubet causa explorandi de hoste, monetque ne sine insigni aliquo captivo ad Regem regrederetur. Reverfus vesperscente die Gdesynius, retulit Regi se ad trium milliarium spatium, omnia loca circumcirca perlustrasse, sed ne vestigium quidem hostis reperisse: itaque jussu Regis monet Cancellarius Castrorum excubitores, ut crastinâ luce quam maturrimè versus Jeziornam proficiscerentur, viderentque num aliquis motus sit ab hoste, secundum hos iret primâ vigiliâ, ducente eam Carolo Duce Corecensi, illū denique sequeretur ipse exercitus, cum tormentis & apparatu bellico, superato difficili & limoso tramite, de quo supra diximus, præstolaturus,
dum

dum currus & impedimenta omnia limosam eandem viam superarent. Insuper dat negotium cohortibus Palatini Cracoviensis, ut in loco castrorum suorum tantisper manerent, donec currus omnes & impedimenta transirent.

Venit dies decimaquinta Augusti, dies inquam sacra triumphanti Cœlorum Reginae, imo & Poloniae, quo titulo eam totum hoc Regnum supplex veneratur, perficiuntur omnia imperata Regis, abeunt summâ luce castrorum excubitores, eos sequitur cum primâ vigiliâ Dux Corecius: superanti limosam viam exercitui, ipsemet Rex indefatigatus assistit, impedimenta & apparatus bellicus, paludosum tramitem transeunt. Interim Castrorum excubitores usque Jeziornam, unâ & mediâ leucâ à Castris distantem, progressi, visis à longè aliquot antecursoribus Tartaricis, nunciant Regi adesse hostem, ut ipsi rebantur, non cum toto exercitu, sed validâ ejus parte venientem: quod postquam intellexit Rex, advocatis iis, quos laboris socios sibi adsciverat, instruere incipit illam
B 3   partem

partem exercitus, qui paludosum illum tramitem superaverat. Sed vaferrimus & velocissimus hostis, non armis, non sarcinis, aut ullis impedimentis onustus, semperque celeritate bellare solitus, tum quoque eam usus, non multum temporis struendae aciei concessit, nam quinque milliaribus, à loco ubi Regium obsidebat exercitum, hanc nocte confectis, cum Centum millibus Tartarorum, & quinquaginta millibus selectissimi equitatus Cosacorum, Regi occurrit, subsequenter Centum quinquaginta millibus Cosacorum, qui vesperscente eadem die advenierant. Postquam itaque propius accessit hostis, quinquaginta millia suorum in alteram partem paludosa viae, ad circumvenienda terga nostra destinant: Centum verò millia à fronte Regis locant, ut utrinque exercitum nostrum premere-
ret. Antequam in conspectum Regij exercitus venisset hostis, à tergo, nimirum ex altera parte limosae illius viae, supra quam currus nostri, arctissimo agmine transitum praestolantes, constiterant, oritur tumultus, & dissoni cla-

ni clamores, quibus permota pars illa exercitus, quae nondum transierat, vertit se in hostem cum suis Centurionibus, & Tribunis Militum ibi nescitur quo errore (nam variis hoc imputatur) cohortes nostrae longè à curribus & Oppido jam milite firmato abductae, deserto insuper peditatu, ad arcendum transitu hostem, supra limosum tramitem relicto, quem protegere debuerant, praebuerunt occasionem, & delendo illi peditatui, & suae Cladi, quam acceperunt. Periit enim tunc Balduinus Comes de Teczyn Ossolinski, Magni Cancellarij ex Fratre Nepos, Felix Ty-skievicius Palatini Brestensis Filius, Georgius Rzeczycki Capitaneus Vrsedoviensis, praeter alios viros insigniores, minor tamen fuit quam pro tumultu caedes, nam computatis etiam virioribus capitibus non amplius ex nostris, in eadem parte paludosi tramitis, quam mille desiderati, reliqui, quibus fortuna belli tunc pepercit, inter currus se recipiendo, obversi in hostem eum fortiter repulerunt, & postmodum superato difficili illo tramite, Regi se, & reliquo exercitui asso-

associârunt. Dum ita res in illa parte agitur, veniunt in conspectum Regis divisi bifariam exercitus hostiles cōstituentes Centum millia hostium. In primis conserit cum hoste manus prima vigilia quam ducebat Dux Corecensis. Diu Vir fortissimus sustinuit hostem, tandem obrutus multitudine, sensim & pugnando versus exercitum nostrum se recipit, hoste etiam subsequente.

Ibi verò in primis patuit gloriosa, expediti in omnia pericula, animi, Magni Regis Nostri fortitudo, cum inusitato non tantum Monarchis & Regibus, sed etiam Ordinarijs exercituum Ducibus exemplo, ante primam aciem in patenti campo, solo stricto gladio armatus, ubiq; occurrebat, ubiq; aderat, suos animando, hac immortalī gloriā dignā voce ad milites usus: Vobiscum vivere, mori q; volo. His non contentus, nutantibus primæ vigiliæ vexillis, submittens in subsidium novas cohortes, ipse Rex in aciem eas producit, hostemque ad cecidendum cogit. Verum cum neq; hac submissa

à Rege

à Rege subsidia, affluenti innumeræ hostium multitudini resistere possent, Cancellarius à Rege iussus in lævam advolat, hisquē laborantibus submittit subsidia, hisquē cedentibus, ipse se cum reliquis cohortibus opponit, non densâ sagittarum procellâ, non ingenti Tartarorum cuneo sibi potissimum, ut erat formâ corporis & habitu cōspiciuus, imminenti, perterritus. Constitierant in secundo agmine auxiliares cohortes, quas contra hostem Rex succedere jubet, illæq; impigrè irruentes, sustinuerunt impetum hostis; converso deinde in subeuntes per occultas valles Cosacos, qui forte aderat in lævo cornu peditatu, sensim deferbuit furor hostilis, deincepsquē solas velitationes exercendo, & tentato, irritō conatu, dextro cornu, quod Potocius Palatinus Podoliæ curabat, lævum verò Georgius Lubomirscius Capitaneus Cracoviensis, aliquot horis ante occasum solis turpiter hostes campo cesserunt, & in sua castra se recipiendo, advenientibus centum quinquaginta millibus Cosacorum, de quibus supradiximus, sensim ab

C

omni

18
omni parte, & è longinquo exercitum, & castra Regia circumdando, formam obsidionis ostentabant.

Ita dies is, qui Poloniae extremus videbatur, illaque cadente toti Christianitati fatalis, inaudita & incomprehensibili providentia Dei & gloriosissima fortitudine imperterriti Principis exactus est; desideratis in hac parte quinque aut sex militibus, viginti vero aut ad summum triginta vulneratis. Depulso hoste Rex cum Senatu praesente, castrensi more, in equis deliberat, quid facto opus sit, spectata tanta multitudine hostium, trecenta millia superantium, praeter alium hostileni exercitum, qui Regium exercitum jam semisepultum obsidebat. Versabatur ante oculos periculum, ne & iste exercitus simul cum Rege obsidione clauderetur, circumfusus iam nobis undique hostium copiis. Ad ferendam vero obsidionem nec locus munitus, nec abundantia Victualium, nec spes alicujus auxilij aderat, clauso obsidione Rege, & in utrisque castris primariis Praefectorum. His inter

19
ter se agitatis, variae erant sententiae, ferè tamen ab omnibus in eam sententiam itum, aut Principem clandestinè abducendum esse, aut Chanum Crimensem blandiori Epistolâ demulcendum, atque à societate Cosacorum variis pollicitationibus abstrahendum.

Cancellarius verò cum neque clandestinum modum abducendi Principis, neque ferendi subsidij ullam viam rationemque inveniri posse asseruisset, omnem spem salutis à providentia DEI, & à fortitudine optimorum bello virorum petendam esse duxit, hoc est, conglobato exercitu quaerere oportere salutem per medios hostes, caetera Deo committenda. Interim non abs re putavit, compellere Chanum literis, non ejusmodi tamen tenoris, quae indignitatem aliquam, quasi jam victi Principis, praeserrent. Itaque postquam Rex fugam detestatus & abominatus, hanc ultimam secutus est sententiam, mandavit supremo Cancellario, ut eas literas ad Chanum mitteret, quas ipse Regentem Cancellariae suae, sine mora, infra scripti tenoris, exarare iussit.

JOANNES CASIMIRVS DEI gratiâ Rex Po-
loniæ, Magnus Dux Lituaniæ, Ruffiæ, Pruffiæ, Maf-
viæ, Samogitiæ, Livoniæ, Kiouïæ, Volhyniæ, Smo-
lenciæ, Cernichoviæq, nec non Suecorum, Gothorum,
Vandalorumq, hereditarius Rex, Magnarum Ordarum
libero Chano Islan Giercio, Cerkaffienfi, Nahaceni, Pe-
tiorienfi, Szemenfi, Perecopenfi, Crimenfi, Amico & Fratri
Nostro salutem. Cum fciamus te memorem efle beneficio-
rum à Fratre Nostro, Sereniffimo & Potentiſſimo Domi-
no, Domino VLADISLAO IV. olim Poloniæ Rege, (cœleſti
jam Regno fruente) acceptorum, qui te benignè tractauit,
incolumem ſeruauit, libertate donauit, quam naçtus hoc im-
perium, quod nunc tenes, adeptus es, miramur, quod cum
memor ſis tantæ Sereniſſimi & Potentiſſimi Vladislai IV.
Fratriſ Nostri erga te beneficiæ, cum nos uenimus ad ſe-
dandos motus imperij noſtri, associâſti te huic rebelli no-
ſtro, & contra exercitum noſtrum arma ſumpſiſti, licet nul-
lo tuo ſolatio & fructu, ſperamus enim quod neq, poſtmo-
dum DEVS conatus tuos proſperabit: Nihilominus polli-
ceri tibi amicitiam Noſtram, & revocare tibi in memoriam
beneficia Fratriſ Nostri, nunc amicitiam Noſtram tibi offe-
rimus, & utrinq, illam florere cupimus. Datum in Caſtris
ad Zboro wo die decimâ quintâ Auguſti, Anno à Natiuitate
Domini Noſtri JESV Chriſti, Milieſimo Sexcentefimo Qua-
drageſimo Nono, Regnorum Noſtrorum Poloniæ I. Sue-
ciæ II. Anno.

Ad Mandatum Sac. Reg. Ma-
jeſtat. Proprium.

His cum literis eâdem nocte, miſſo captivo
Tartarico ad caſtra Chani Crimenſis
Rex, comitantibus eum Cancellario, aliisq,ue
Proceribus, tota caſtra circumcirca obequita-
bat. Interim jufſu Regio, lucente Lunâ, tumul-
tuario opere, foſſa & vallum præ caſtris exci-
tabatur, ea loca, ubi operæ ſufficere non pote-
rant, curribus opplebantur, Rege totum exer-
citurum ad uigiliam integræ illius noctis adhor-
tante, & alia, quæ uſus belli poſcit, præſcribente.
Nocte deinde intempetâ, nunciatur Regi, ſpar-
ſum ab aliquibus meticuloſis in remotiore ca-
ſtrorum parte rumorem, quaſi Rex mediâ no-
cte diſceſſum è caſtris pararet, tum Rex gna-
rus, quid ex illâ falſâ famâ perturbationis in e-
xercitu naſci poſſet, illicò conſcenſo equo, tota
caſtra prælucentibus funalibus obibat, ſuam o-
mnibus teſtatam faciens præſentiam, idq, ipſum
iteratâ uice præſtitit, quò inuictæ ſuæ conſtan-
tiæ exemplo revocaret à conſilio turpi fugæ
eos, qui illam molirentur.

Poſteræ diei ſummâ luce ab alterâ parte li-
moſæ

mosæ illius viæ, novus exoritur tumultus, cum Oppidum Zborovvo, aliquot cohortibus peditum præsidio, à Rege firmatum, quinquaginta millia Cosacorum oppugnarent, & impedimentorum nostrorum maiorem partem in eâ parte hærentium, innumerabilis Tartarorum multitudo diripere conaretur. Sed utrobiquè irritus conatus hostium fuit, nam & Cosaci ab Oppido repulsi, & calorum lixarumq; nostrorum multitudo ductu optimorum militum, & aliquorum religiosorum, adeò fortiter restitit Barbaris, vt non tantum eos à curribus nostris longè arcuerit, sed etiam ad multa stadia eosdem persequendo, ingentem in illis stragem ediderit. Non dissimili successu Oppidum Zborovvo propugnatum, nam adscita pars calorum & lixarum inter peditatum nostrum Oppidum propugnantem, factâ inde eruptione, ingenti distantia loci Cosacos persequendo adeò cædebat, vt eorum cadaveribus campi longè lateque opplerentur. Interim hostis, conjunctis jam viribus, diviso trifariam exercitu (nam quartam partem Castrorum

rum nostrorum Oppidum cum stagno supra memorato tegebat) à fronte Castra Regia aggreditur, atque inprimis levibus velitationibus distinendo Regem lævâ, per occultas valles juxta littus stagni infrajectis, submittebat innumeras legiones peditum, quæ occupato, imminenti castris nostris templo, Ruthenico, vallo illud, fossâque munire, indeque castris nostris propius accedere cœperunt, observatâ propugnaculi lævæ partis debilitate, quod nec satis benè munitum, nec sufficiente præsidio firmatum. Quod conspiciens Cancellarius, mandante Rege, quamprimum operas usq; ad ripas stagni continuare, locumque illum milite firmare imperat. Verum operum continuationem interrupt hostis, mox ex munitione templi Ruthenici, de quo supra meminimus, tormenta & machinas bellicas in nos collineans, usque castra nostra quatiens; deinde cæco impetu per occultas valles, secundumque ripam stagni ad oppugnanda castra nostra, innumerabilem effundens multitudinem, quæ tanto irruit impetu,

impetu, ut vnus hostium ausus sit, insiliens vallum nostrum, signum hostile ex illo proferre, sed mox globo trajectus temeritatis pœnas luit. Concursum interea illuc ab omni parte, tanto conatu fervoreq; militum nostrorum, vt hostis non tantum oppugnationem, & ipsam pugnam desereret, sed usque ad templum illud Ruthenicum à nostris fugatus, illam munitionem abductis raptim suis tormentis, nostris relinquere coactus fuerit. Idem accidit, omnibus alijs locis, vbicunq; hostis excitare propugnacula conabatur. Duravit flagrantissima vbiq; pugna amplius quatuor horis, quâ, fatente postmodum ipsomet hoste, cæsorū decem, lethaliter vulneratorum, & cum ad castra hostilia ad Zbaraszium sita, mitterentur, ex vulneribus mortuorum novem millia numerabantur. Ita cæsus hostis remisit plurimum ex impetu, moxq; tam tormentorum fulmine, quam sclopetariorum strenuè eiaculantium virtute, equitumq; nostrorum ex castris excurrentium fortitudine, campis omnibus pulsus, duabus horis ante meridiem

meridiem, turpiter in castra sua se recepit. Tentabatur quidem adhuc expugnatio Oppidi Zborovvo magno conatu, verum nullo effectū, submittente sæpius illuc Rege novas recentesque militum cohortes.

Expertus jam Chanus Crimensis Regii animi, ejusq; exercitus fortitudinem, ipso medio ejus diei misit respōsum super literas Regias, nocte præteritâ ad se missas. Falsus in primis Regiæ Domus erga se beneficia, causas initæ cum Cosacis societatis, & irruptionis in ditiones Regis tribuebat taciturnitati Reipublicæ, quasi se aspernantis, neque eum & populos ejus in hominum numero reputantis. Et quamvis venisset huc animo hyemandi, tamē quò sibi comparare posset amicitiam, ac fraternitatem Regis, rogare vt Rex deputeret magnum suum Vesirium, hoc est, supremū Regni Cancellarium, qui cum suo Vesirio colloquium haberet fidum, & fraternū, sperans ex hoc mutuo colloquio fraternitatem, & amicitiam inter Regem & illum orituram. Huic Epistolæ adjunctæ fuerunt literæ Chmiel-

nicij ad Regem scriptæ, per occasionem literarum Regis, ante aliquot dies, ad castra Cosacorum missarum, quibus Rex Chmielnicium rebellem, & perfidum declarabat, abrogans illi imperium in exercitum Cosacorum datum; Cosacos verò monens, ne Chmielnicium amplius audirent, sed huic obedirent, quem Rex illis, literis suis publicis, præficiebat. In hac itaque Epistolâ Chmielnicius ad Regem scriptâ, magnâ cum submissione animi fidem suam, & obsequium erga Regem asserens, & quicquid malorum secutum fuerat, Regiis exercitibus, se persequentibus, tribuens, promptum se exequendis imperatis Regiis, resignandâq; potestatis in Cosacos sibi concessæ, ostendebat. Utrisque his literis lectis, respondit Rex literis Chani Crimensis, deputaturum se Cancellarium, illiq; commissurum, ut loco aliquo, inter utraq; castra medio, cum Vesirio Chani colloqueretur. Inclinate jam sole versus occasum, nunciant Vigiles castrorum, Vesirium Crimensem in campo adesse Cancellarium præstolantem, tum Cancellarius post aliquam

quàm temporis moram, Vesirio ad colloquium, propè ipsa castra Regia, in locum à se delectum, evocato, tandem castris egressus, inter innumerales hominum catervas, longè à loco congressus consistentes, octo è suis comitibus assumptis, in vallem planam ad eum descendit. Ibi dictâ in primis mutuò salute, quid nomine Domini sui adferret Vesirius, rogat Cancellarius, quandoquidē Rex, Dominus ejus, rogatus à Chano Crimenfi eâ de causâ illum misit, ut intelligeret, quid Vesirius nomine Domini sui posceret. Paucis respondet Vesirius, se à Domino suo missum esse cum testificatione benevolentis & amicitie fraternæ erga Regem, ad quam eum invitabant vetera beneficia Regiæ Domus: hinc ad ultiores sermones inter Cancellarium, & Vesirium ventum, per quos Cancellarius id agebat, ut mentem Vesirij altius introspiceret, quidnam sub specie amicitie Dominus ejus vellet. Postquam verò intellexit nō amplius peti, quam stipendium militare, antiquit̃s à Regibus Poloniæ Chani Crimensibus dari solitum, & præte-

rea gratiam Regiam Cosacis, pollicitus Cancellarius totum, quod audiverat, Regi se relaturum, curaturumq; ut amicitia, & fraternitas inter hos Principes redintegretur, pacti invicem postera luce se redituros, captumq; colloquium continuaturos, amicè ad castra sua digrediuntur. Priusquàm ex eo loco abirent, misit Vesirius tam ad Cosacos, Oppidum Zborovvo incessanter oppugnantes, qui, minis interpositis, eos monerent, ut illicò ab oppugnatione Oppidi desisterent, munitiones desererent, tormentisq; inde abductis, in castris suis se continerent, quam qui Tartaros circa castra Regia, cum nostris velitationes exercentes, campis vndiq; depellerent. Finità, per hæc, eà die, successit nox quietissima, vigiliæ tamen castrorum non intermissà diligentia peragebantur, ne hostis sub specie amicitiae nocturnis insidijs nos appeteret. Ergo decimà septimà Augusti prodierunt iterum in campum Cancellarius, & Vesirius, interingētes ab utrinq; effusas copias, inter quas amicæ salutationes & colloquia, tanquam perfectà pace peragebantur, non

non sine ingenti discrimine Cancellarij, quem sæpè innumerabili agmine circumvallabat hostis, prætextu congressûs, & colloqij, cum nostris hominibus, quod ille intrepido animo sustinuit, neq; ab incæpto opere passus est se revocari ab his, qui indemnitati ejus volebant consultum. Stetit itaq; pax, intra horas viginti quatuor, computando tempus ab illâ horâ quâ, tractari cœptum, constitutis pactis gloriosissimis, quorum hæc est essentia.

Ab hac horâ sit inter Regem JOANNEM CASIMIRVM, ejusq; Successores Reges Poloniæ, & Islan Giercium Imperatorem Tartarorum, ejusq; familiam Giercium, amicitia, & fraternitas in perpetuum. Rex Poloniæ, ex liberalitate & munificentia suâ, dabit Stipendium ordinarium Imperatori Tartarorum quotannis, quod ipse per Legatos suos petet, missos Camenecum in Podoliam. Imperator vicissim Tartarorum erit obstrictus, adesse Regi cum omnibus suis copiis, quandocunq; Rex jusserit, contra quemvis hostem Regis. Non amplius licitum erit vel uni equiti Tartarico, hostili animo ingredi viciniora Regis Poloniæ, aut prædas agere, imò Imperator Tartarorum indemnes ab omni incursione Tartarica præstabit ditiones Regis Poloniæ. A Castris Zbarazensibus obsessis confestim Tartaricas, quam Cosacorum copias absolvet, illumq; exercitum ad Castra

Sac. Reg. Majestatis vel quocunq; Rex jusserit, transeuntem minimè infestabit. Ex ditionibus Sac. Reg. Majestatis, sine ullâ morâ, omnes Tartaricos exercitus, & quicquid est Turcarum Vromeliensium educet, & ad illorum sedes relegabit. Rex autem Poloniae in gratiam Imperatoris Tartarorum, exercitum Cosacorum Zaporoviensium humiliter veniam rebellionis petentem, & scelus suum deprecantem, à crimine prædicto absolvet, & in gratiam Regiam recipiet.

Sic pace cum Imperatore Tartarorum stabilitâ, digrediuntur Cancellarius & Vesirius cum applausu & lætitiâ totius exercitus, mandans Cancellarius Chmielnicio, qui Vesiriû comitatus eò advenerat, ut intra duas horas mitteret ex suis aliquos ad Regem, nomine totius exercitus Zaporoviensis, petendæ veniæ causâ, quod ille mox executus est. Advenientes itaq; in Castra Regia, qui à Chmielnicio missi erant, ducebantur inter densa agmina militum in amplissimum tentorium ad Regem pro Majestate sedentem, in cujus conspectû postquam venerunt, procidentes in terram, crimen totius exercitus cum lachrymis confessi sunt, veniamq; & misericordiam orando, supplicem libellum nomine totius exercitus Regi porrexere. Deinde nomine Regis respondit Cancellarius, Regem pro innatâ clementiâ nullius, tanto minus Subditorum suorum cruoris sitientem, gravissimum crimen exercitui suo Zaporoviensi ignoscere, modò deinceps ille atrocissimum hoc delictum, fide, obsequio, virtute, corrigere, & supplere contentus,

dat, quod autem attineret supplicem libellum, Regem ea, quæ petuntur, expensurum concessurumq; quæ ex dignitate Majestatis suæ, & ex securitate salutis Reipublicæ concedi poterunt.

His peractis duo sequentes dies, exequendis rebus jam constitutis dati, videlicet dum Rex super petita Cosacorum voluntatem suam declararet, dum Chmielnicius fidem, & obsequium, nomine totius exercitus Regi, & Reipublicæ juraret, dum literæ Pactorum ultro citroquè redderentur; dum inter ipsos Principes familiariores visitationes peragerentur, certantibus Principibus inter se donis, missis ultro citroquè præstantibus equis.

Tertiâ tandem die abibant omnes Tartarici exercitus, versus Zbaraszium, eos sequebantur Cosacorum legiones, prius tamen veniente ipso Chmielnicio ad castra nostra, veneratum Regem, ad quem introductus in terram prostratus, veniam criminis flens petiit, omnem in posterum fidem & obsequium Regi pollicitus.

Hâc ratione, intra breve temporis spatium, extinctum est formidabilis belli incendium, nō ad solius Regni Poloniae ruinam, sed ad Christianitatis totius perniciem excitatum. Rex per biduum in eodem consistens loco, non prius promovit castra, quam intellexit, omnes Tartaricas & Cosacorum legiones ad Zbaraszium pervenisse. Lento ergo agmine incedendo, rursus ea apud Gliniany, versus Leopolim, firmat, opperiens, de exerci-

tu Zbaraszensi notitiam, quā habitā, sciensq; copias illas ab ob-
sidione jam liberas, iter versus Gliniany suscepisse Leopolum in-
gressus, solennes Deo reddidit gratiarum actiones. Quo paucis
post diebus tres Duces, quos Rex exercitui postmodum ad Zba-
raszium obfesso, pari potestate præfecerat, venientes, nimirum
Andreas Firlei Palatinus Sendomiriensis, Stanislaus Lancko-
ronski Castellanus Camenecensis, Nicolaus Ostrog Pocilla-
tor Regni, submissè Regi actis gratijs, quod vitæ suæ discrimine,
illis obsidione liberatis, salutem dederit, recensuere, volente Re-
ge, acta totius illius arctissimæ obsidionis. Quæ quoniam longum
esset hic repetere, sufficere innuisse, decem non amplius milli-
um exercitum, septem hebdomadarum spatio, trecentorum
millium Cosacorum, centum verò millium Tartarorum obsi-
dionem sustinuisse, hostem aliquando intra vnam diem duode-
cies, aliquando quindecies oppugnationem Castrorum nostro-
rum resumentem, semper strenuè rejecisse, Cosacorum & Tar-
tarorum supra sexaginta millia cecidisse, ex nostris duobus tan-
tum Millibus, iisque majori ex parte, morbis, famequæ mortuis,
desideratis. Ad eam enim rerum omnium inopiam, quando
soluta est obsidio redactus fuit Regius exercitus, ut ne sex qui-
dem dierum intervallo, amplius illam ferre potuisset. Quæ
omnia cunctorum quidem, quos illa claudebat obsidio, virtute
steterunt, sed inter alios Ducis Wisniewiecy animi fortitudi-
ne, & pugnandi peritiā, qui hac obsidione eximij bellatoris lau-
dem est consecutus. His Rex auditis, postea de continendo
in futuris hybernis exercitu, cum Ducibus belli egit, re-
busq; omnibus perfectis Varsoviam redijt, Regina
ipsi duorum dierum itinere obviam
prodeunte.

Verzeichnuß der
Iemigen

93.

94

Churfürsten / Fürsten
vnd Ständen des Heil. Röm. Reichs / auch
deren Rāth / Botschafften vnd Gesandten / wie
sich dieselbe zu dem nacher Regenspurg vff den 21.
31. Octobris des 1652. Jahrs außgeschriebenen
Reichstag / nach vnd nach / eingefunden haben.

Getruckt im Jahr nach Christi Geburt M. DC. LIII.